

СОЦИАЛНАТА РАБОТА В КОНТЕКСТА НА СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Лора М. Рашкова

SOCIAL WORK IN THE CONTEXT OF SOCIAL POLICY

Lora M. Rashkova

ABSTRACT: This article examines social work in the context of social policy. Social work is an activity that is based on human rights and social justice and is aimed at supporting the individual, family, groups or communities to improve their quality of life by developing skills to use their own capabilities and those of the community in meeting their needs. Social policy is an activity of political power aimed at achieving social equality in society. Social policy is also a social activity related to education, social assistance, health care, unemployment, labor-legal relations, housing policy, urban development, pensions and more.

KEYWORDS: social work, social policy, social activity, needs, society

Социалните дейности са начин за реализация на социалната политика. От особена важност са методите, принципите, стиловете на управление и целите на социалната дейност.

Социалната политика е дейност на политическата власт, имаща за цел постигането на социално равенство в обществото. В други случаи социалната политика се разглежда като подход, начин на регулиране и намеса от страна на политическата власт спрямо общността, в която тя се упражнява. Социалната политика е и обществена дейност, имаща отношение към образованието, социалната помощ, здравеопазването, безработицата, трудово-правните взаимоотношения, жилищната политика, благоустройството на населените места, пенсионното осигуряване и др.

Социалната работа е дейност, която се основава на правата на човека и социалната справедливост и е насочена към подкрепа на отделния човек, семейство, групи или общности за подобряване на качеството им на живот чрез развитие на умения да използват собствените си възможности и тези на общността при посрещане на техните потребности [13].

Категорията „социална работа“ в специализираната литература се разглежда от позицията на системния подход, като система от вида “социален работник – клиент“. Основава се на необходимостта от предоставяне на помощ. Тя е най-вече социална дейност и е свързана със стремеж към постигане на определено социално благополучие. Включва в себе си както практиката, така и нейното управление [12, с.7].

К. Леков пише, че [8, с.97] “социалната дейност е процесът на действие и начинът на отношение на хората към проблемите от социалната сфера на обществото, в съответствие с изискванията за постигането и поддържането на социалното благополучие или за ограничаване до възможния минимум на социалното неблагополучие“.

Според П. Лазарова „Социалната активност определя желанието за общуване, широтата на контактите, лекотата при установяване на връзки“ [7, с.27].

Принципите на социалната работа са: принципът на хуманизъм, социална справедливост, свобода на личността, социално партньорство, зачитане правата на клиента, професионална етика и морал, компетентна намеса, информирано съгласие, конфиденциалност и др.

Целите на социалната работа са насочени към смекчаване на последиците от бедност, социална изолация на индивиди и групи. Те са в отговор на потребностите на хората, изживяващи негативни последици като жертви на насилие, бездомни, зависими, с девиантно поведение, нихилизъм, инвалидност, в неравностойно социално положение, дезадаптация, проблеми в междуличностните отношения, проблеми в партньорството и брака, заболявания, престъпност и др. Целите са насочени още към осъществяване на реформи, водещи до

утвърждаване на институциите на социалната политика, поглед към индивида и неговата социална среда.

Обекти в социалната работа са индивиди, групи, общности – хора, нуждаещи се от подкрепа и помощ. Те принадлежат към различни слоеве в социалното пространство и срещат затруднения в организирането на ефективното си съществуване. Това са хора в неравностойно социално положение, в криза.

Субекти в социалната работа са всички хора, организации и институции, които провеждат и управляват социалната дейност [9,с.28–29].

Според В. Илиева [2,с.15] “**Функцията на социалната работа** като професия в обществото е да предотврати и коригира негативните социални условия и да помогне за смекчаване на трудните житейски ситуации“.

Социалната работа в тесен смисъл се разглежда в контекста на индивидуалните и груповите проблеми, а в широк смисъл се свързва с обществените процеси на ниво тяхното организиране и функциониране. В контекста на социалната политика, социалната работа се представя като процес по запазването и възстановяване на човешките ресурси за целите на стабилизирането и развитието на икономическите, социалните и обществените отношения и връзки [3,с.253].

В. Иванова пише, че [5,с.107] “**Политиката** е набор от мерки, механизми и инструменти, целящи за тяхното използване и приложение да се реализират определени важни за развитието на дадена система задачи, като по този начин се постигат съответните цели“.

Според В. Иванова [4,с.164–165] главната цел на всички политики, които са свързани с населението като част от социалното и икономическо развитие, е да се подобри качеството на живот на всички хора. Необходимо е да се намалят несъответствията между стандартите на живот, като се отговори на потребностите на хората от цял свят. Това може да се осъществи чрез ликвидирането на бедността. Устойчивото развитие е средство за осигуряване на човешкото благополучие и всяка една държава трябва да развива подходящи политики, за да задоволи потребностите на поколенията днес, без да застрашава задоволяването на потребностите на поколенията в бъдеще.

Предметът на социалната политика обхваща потребности, които се признават за важни и удовлетворяването на които се осъществява чрез действия на субектите на социалната политика. Главните потребности са: работа, отговаряща на квалификацията на работника и съответен трудов доход, безопасни и хигиенни условия на труд, социално осигуряване, здравеопазване и медицинска помощ, жилищни условия, почивка и културно развитие чрез свободно време, демографски проблеми и др. [11,с.80].

На всяка от изброените потребности съответства определена част от социалната политика: политика в трудоустройството; политика на доходите; политика по охрана на труда; политика по опазване на околната среда; политика на социално осигуряване; политика в здравеопазването; жилищна политика; политика на свободното време; професионално обучение; борба със социално-патологични проблеми и други [11,с.81].

Върху социалните потребности на населението влияят следните основни фактори:

- съществен фактор на диференциация е възрастта – специфичен характер имат потребностите на децата и на възрастните хора;
- важно значение има диференциацията по полов признак – социалното положение на жената, предизвиква проблеми, свързани с нейната трудова активност, защита от вредни условия на труд, защита на майчинството и др.;
- особено разглеждане изисква положението на социалните групи с общи потребности, към тях се отнася основната първичната клетка – семейството, което изпълнява функции за продължаване на рода, организиране живота на своите членове, взаимопомощ;
- социалните групи с производствен характер – персонал на фирми и учреждения, доколкото те определят решаването на въпроси, имащи значение за хората;
- териториалните различия влияят върху разнородните потребности и тяхното удовлетворяване, например в икономиката на изостаналите райони социалната инфраструктура се развива със закъснение и по отношение на потребностите. Значение за оптимизиране на социалната политика в териториален план има строителството на болници, поликлиники, училища, университети, театри, жилища.

Следователно предметът на социалната политика се откроява, когато се подлагат на анализ не само основните потребности и предметните сфери на дейност, но и особеностите на различните категории лица и групи, обект на въздействие на социалната политика [11, с.81–83].

Обект на социалната политика е социалната сфера. Социалната сфера е специфична област на обществени отношения, тя обхваща социално-класовите, националните отношения, връзките на обществото с личността. Съдържание на социалната сфера са социалните отношения, под които в най-общ смисъл се разбира отношенията между социални групи по повод на тяхното положение и роля в обществото, жизнено равнище и начин на живот [11, с.84].

Субект на социалната политика в най-общия смисъл е властта. По своята структура тя е йерархично устроена. Нейните органи са структурирани йерархично. Действията на властта са непрекъснати и засягат непосредствено условията на живот на всички граждани. С помощта на държавния апарат властта реализира своята социална политика. Субект на социалната политика са и отделни публично настроени индивиди, както и групи, осигуряващи средства за държавни цели; благотворителни организации, фондации, частни асоциации, религиозни институции и др. [10,с.44].

Социалната политика е основана на система от принципи, изразяващи нейното съдържание и реализация: принцип на хуманизъм и социална справедливост, системност, непрекъснатост, приемственост, засилване на социалната помощ към социално-уязвимите и ниско обезпечени групи от населението и др.

Целта на социалната политика е поддържане на определени обществени отношения и обществен ред. Социалната политика осъществява своите цели чрез социално договаряне, социално законодателство и преразпределителни техники. Средства се насочват чрез овластените институции към необлагодетелствуваните социални слоеве или осигуряват гражданите в случай на риск.

Функциите на социалната политика са: изразяване, защита, съгласуване интересите на социалните групи и слоеве на обществото, на отделни негови членове; оптимално разрешаване на обществени противоречия в социалната сфера; диалог между гражданите и държавата; интеграция на различните слоеве от населението, хармонизация на техните интереси; поддържане на обществената система на стабилност и ред; социална защита на населението; управление на социалните процеси и др. [11,с.85].

Социалната политика включва широк кръг управленски въздействия в обществото с цел справедливо задоволяване на разностранните индивидуални и колективни потребности на хората. Социалната политика има стабилизираща роля, освен мотивиращо значение. Например при неблагоприятни ситуации – икономически кризи, войни, граждански размирици или природни бедствия, социалната политика придобива предимно защитна функция [3,с.258].

Съвременните социални политики са резултат на изминалия двадесети век.

В. Илиева използва тезата, че [1,с.54] съвременният прочит на *обществото на всеобщото благоденствие* е изразът *социална държава*. Социалната държава представлява обществена система под формата на механизъм за преразпределение на обществените блага в съответствие с принципа на социалната справедливост и в интерес на всички граждани, така че всеки един индивид освен да може да съществува, да има и достоен стандарт на живот.

Налице са три модела на социална държава:

Либерален модел – Този модел е характерен за САЩ, Канада, Великобритания. Тези държави развиват минималистична система за социално подпомагане, налице е ограничена социална поддръжка, програмите за социално подпомагане са условни, т.е. за да бъдат подпомагани лицата, трябва да отговарят на определени условия, социалното осигуряване е слабо развито. Друга особеност е силно развитата застрахователна система и минималното участие на държавата при социалната закрила на населението.

Консервативен модел – Към него могат да бъдат причислени Австрия, Германия, Италия и др. Този модел е характерен за онези държави, чиято икономика е социално ориентирана. Държавата играе активна роля в социалната сфера при този модел. Тя има силна социална функция. В този случай преразпределението на богатата и доходите се осъществява или от самата държава, или от други субекти, върху които държавата осъществява контрол при

переразпределението. Тук държавата осигурява материална поддръжка на гражданите си посредством държавната осигурителна система. Съществува известна самостоятелност на осигурителните фондове, които се управляват съвместно от работодателите и профсъюзите.

Социално-демократически или скандинавски модел – Това е моделът на скандинавските държави – Швеция, Норвегия, Финландия, Дания и др. Особено силна социална функция при този модел осъществява държавата. Тук основните приоритети на държавата са свързани с благополучието на обществото, което се изразява главно в увеличаване на неговите доходи и постигане на пълна трудова заетост. Финансирането на социалната дейност се осигурява по два начина – от силния държавен сектор в икономиката и чрез високото данъчно подоходно облагане. С цел намаляване на границите между бедни и богати по този начин държавата участва дейно при преразпределението на блага и доходи, като осъществява изравнително преразпределение [1,с.55–56].

Социалната политика и социалната работа са свързани, връзката им има диалектически характер. Социалната дейност е форма на социалната политика. От друга страна, социалната политика се разкрива в социалната дейност. Съществува единство между социалната политика и социалната дейност, но не и съвпадение. Социалната работа по съдържание е по-богата, по-динамична и по-подвижна от социалната политика. В същото време социалната политика запазва по-голяма устойчивост по отношение на социалната работа [6,с.58].

Заключение: Разглеждайки социалната работа в контекста на социалната политика, може да се отбележи следното: обект на социалната работа са индивиди, групи, общности – хора, нуждаещи се от подкрепа и помощ, докато социалната политика разглежда и изследва всички социални отношения, проявяващи се на различни обществени равнища. Основната цел на социалната работа и социалната политика като част от социалното и икономическото развитие е да се подобри качеството на живот на всички хора, да се предотвратят и коригират негативните социални условия. Социалната политика и социалната работа са насочени към подпомагане на хората да задоволят своите материални, здравословни, битови, образователни и други потребности. Хармонизацията на обществените отношения, осигуряването на политическа стабилност и гражданско съгласие е важна цел на социалната политика. Професионализмът на кадрите от социалната защита има важно значение, както и способността им да дефинират, оценят и анализират важни актуални проблеми и да изработят програма за позитивни промени. Социалната дейност в различни сфери на обществото оказва активно въздействие върху социалната политика и върху управлението на социалните процеси и отношения. Социалната работа допълва социалната политика благодарение на съчетаване на системност и индивидуалност.

Литература:

1. **Пиева, V.**, Obshtestvoto I funkcionirane na choveka v nego, Shumen, 2020.
2. **Пиева, V.**, Sotsiologicheski aspekti na sotsialnata rabota, Shumen, 2019.
3. **Иванов, P.**, Teoria i metodologia na sotsialnata rabota, Shumen, 2015.
4. **Иванова, V.**, Sotsialno-demografski aspekti, Vtora chast, Shumen, 2019.
5. **Иванова, V.**, Terminologichen rechnik po demografiya, Universitetsko Izdatelstvo, Shumen, 2019.
6. **Кусев, I., D. Dimova**, Sotsialna politika i sotsialni deynosti: Analizi, eseta i tehnologii, S., 2003.
7. **Лазарова, P.** Izsledvane na karakterologichnite osobenosti na studentite, Shumen, Izd. Yuni Ekspres, 2011
8. **Леков, K.**, Otnosno teoriyata za naukata “Sotsialna deynost”, s. 95-104 V: Problemi na sotsialnata rabota, Sbornik: Obrazovanie, praktika, nauchni izsledvaniya, S., 2007.
9. **Митева, P.**, Metodi v pomagashtite profesii, Burgas, 2006.
10. **Петров, N.**, Sotsialnata politika, Plovdiv, 2001.
11. **Радев, N.**, Osnovi na sotsialnata rabota, Pleven, 2017.
12. **Сотиорова, V.**, Osnovi na sotsialnata rabota, Univ. izdatelstvo „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, 2011.
13. Закон за sotsialnite usluzhi Obn., DV, br. 24 ot 22.03.2019 g., v sila ot 1.01.2020 g.

*д-р Лора Раикова
Педагогически факултет
ШУ „Еп. Константин Преславски”
e-mail: l.rashkova@shu.bg*